בס"ד

קונטרס

שיעור כותבת הגסה

שיעור האכילה לחולה

מסוכן ביום הכיפורים

מספר מסורת שיעורי תורה

בו יוכיח את שיעור כותבת הגסה שנקטו גדולי
ישראל מתקופת הגאונים ועד גדולי פוסקי זמנינו
החזון איש והגאון רבי **שלמה זלמן אויערבאך**
כשיטת מורינו הגאון האדיר החסיד המפורסם
רבי **אברהם חיים נאה** זצ"ל.

מאת

מנחם מנדל נאה

בעריכת

אברהם חיים נאה

בלאמו"ר הגה"ח מו"ה **משה צבי**
בן הגאון האדיר המפורסם **רבי אברהם חיים** זצ"ל

בהוצאת מכון
מסורת ירושלים ושיעוריה
תשע"ז

הוראת מורינו הגאון החסיד רבי אברהם חיים נאה

שיעור האכילה לחולה ביום הכיפורים: משקל 30 גרם [1 אונס עם 24 גראן] מכל מיני מאכל, ואפשר להאכיל לחולה מסוכן בבת אחת, ואם לפי דברי הרופא לא יספיק יוסיפו עד 38 גרם, ועד 48 גרם.

שיעור השתיה לאדם בינוני 42 גרם [1 אונס עם 100 גראן] מים ושאר משקים מודדים בכלי המחזקת 42 גרם מים.

ומותר לשקול ביום הכיפורים [מכיון שזו היא מדידה של מצוה, או"ח סימן ש"ו סעיף ז], ומכל מקום לכתחילה יכין השיעורים בערב יום הכיפורים.

וצריך להפסיק בין אכילה לאכילה ובין שתיה לשתיה 9 דקות, ואם אי אפשר להמתין יפסיקו על דרך זה 8 דקות, 7.5 דקות, 6 דקות, 5 דקות, 4.5 דקות, 4 דקות. בשתיה אם אי אפשר להפסיק 4 דקות יעשו על כל פנים קצת הפסקה.

ויכול לאכול ולשתות כשיעורים הנ"ל בבת אחת, דפסק השו"ע (סימן תרי"ב סעיף ב), "אכילה ושתיה אינן מצטרפות", וכתב המשנ"ב סק"ה, "שאם אכל פחות מכזיתבת ושתה גם כן פחות מכשיעור אינן מצטרפות ביחד לחייבו **דקים להו לחכמים שאין דעתו מתישבת בכך".**

בגדר אכילה ושתיה: כתב בספר 'שיעורי תורה' מהדו"ק: דהגומע ביצה חיה ביום הכפורים דינה כמשקין. והקשה עליו הגאון רש"י זווין מהגמרא [ביצה ג.] ביצה אוכלא ופירות אוכלא לאפוקי משקין דלאו אוכלא, הרי דביצה אינה משקה. ותירץ בספר 'שיעורי תורה' בסימן ב' אות יא [עמוד קלח] דבדקדוק ובכוונה כתבנו 'דינה כמשקין', לומר שאין זה נוגע כלל לחקירה אם ביצה חיה או מגולגלת היא אוכל או משקה, מ"מ לגבי יום הכפורים שיעורה כמלא לוגמיו כיון ששותה הביצה כמו משקה, דלענין יתובא דעתה לאו בשמה תליא מילתא אלא באופן ההנאה אם דרך אכילה שיעורה ככותבת הגסה, ואם דרך גמיעה שיעורה כמלא לוגמיו.

שיעור כותבת הגסה

ההוראה המקובלת אצל גדולי המורים מדורי דורות -ואין לזוז ממנה- לתת לחולה הצריך לאכול ביום כיפור שיעורים במשקל; ולמעשה התקבל בעם ישראל השיעור שכתב מורינו הגאון החסיד רבי חיים נאה לתת שיעור של 30 גרם מכל מיני מאכל, אף על פי שהיו פוסקים שהקילו יותר ממנו כמובא לקמן.

מצינו בראשונים שנתנו שיעור כותבת במשקל

בהקדמה לספר **'שיעורי תורה'**, הביא בשם ספר **העתים** (סימן ס"ו) שכתב: "**ומשקל גרוגרת וזית וכותבת ושאר שיעורין במשקל כספים של ערביים** אליבא דגאון זה וכבר כתבנו תשובה בהלכות חלה" עכ"ל.

בפירוש 'מלאכת שלמה' (יומא פרק ח' מ"ב) הביא **מה'מגיד משנה'** (פ"ב משביתת עשור הל"א) **הכותב: משקל הביצה הוא 35 ארגינץ ועוד** כמו שמבואר למחשב לפי מה שכתבתי (פ"א מעירובין הי"ב), וכתב שמשם תוכל לדון **למשקל הכותבת שהוא פחות מביצה מעט, ולמשקל הזית** שיש אומרים שהוא **חצי ביצה.** בספר 'שיעורי תורה' (עמוד ק"ח) כתב: משקל מטבע הארגינץ הוא 1.6 גרם, ואם כן יוצא משקל הביצה **ל'מגיד משנה' 57 גרם** בערך.

בספר **'החינוך'** מצוה שי"ג כתב: שיעור כותבת הוא יותר מגרוגרת ופחות מכביצה כלל הענין כבר דקדק מי שהוא בקי **ושקל בפלס** שאין **במשקל** י"ב ארגינץ ועוד שיעור ככותבת, בפירוש **'מנחת יצחק'** [לגאון יצחק הכהן אראנאווסקי מו"צ קאוונא] כתב: שהוא טעות סופר וצריך לגרוס ל"ב ארגינץ שהרי ה'מגיד משנה' כתב שמשקל הביצה הוא ל"ה ארגינץ ועוד, וכותבת היא פחותה מביצה במעט כמו שכתב הרמב"ם (פ"ב ה"א משביתת עשור). משקל הארגינץ הוא 1.6 גרם, ולפי זה יוצא ש'החינוך' סבר שמשקל כותבת הגסה הוא כ-52 גרם.

בשו"ע סימן תרי"ב סעיף א' כתב: האוכל ביום הכפורים ככותבת הגסה חייב והוא פחות מכביצה מעט, וכתב 'המשנה ברורה' סק"ב בשם 'הנודע ביהודה' שהכוונה לביצה בלא קליפתה, וה'בנין ציון' [לבעל ה'ערוך לנר'] חולק עליו וכן 'חידושי רז"ה' [לרבי זאב הלוי סגל]. עוד החמיר 'הנודע ביהודה' לחשוב את משקל קליפת הביצה רבע מהביצה ולפי זה יוצא משקל הביצה בלא קליפתה כ-43 גרם, ובסימן תרי"ח סעיף ז כתב: מאכילין את החולה בשיעור של כשני שליש ביצה וכתב ה'מגן אברהם' וה'משנה ברורה' שהוא הדין מעט יותר רק שלא יהא קרוב לביצה דבזה יש חיוב כרת, ומפני כן החמירו הפוסקים לתת כ-30 גרם, שהם כ-2/3 של ביצה ללא קליפתה לשיטת ה'נודע ביהודה', דהיינו מעט יותר מחצי ביצה, שהוא חומרא גדולה.

מדוע נקטו הפוסקים שיעור כותבת במשקל ולא בנפח

כתב **הגאון רבי חיים נאה** בספר 'שיעורי ציון' עמוד ע' וכן כתב בספר 'שיעור מקוה' עמוד קפ"א: שיעור פחות מכותבת הגסה הוא משקל **30 גרם** מכל מיני מאכל, ואפשר להאכיל לחולה מסוכן ביום הכפורים בבת אחת. ובהסבר הדברים כתב, כיון שמעיקר הדין הוי כותבת רק חסרה קצת מן הביצה, והקליפה היא רק 1/16 למדידתינו, או 1/20 למדידת הרופאים, ולפי זה ביצה בלא קליפתה היא כ-54 גרם, ולכן יש לחשוב 30 גרם לפחות מכשיעור בכל המאכלים אף על פי שמשקלם קל מן המים, דבאמת הוי הפרש מועט בינם למים.

עוד כתב בספר **'שיעורי תורה'** (עמוד קפ"ד) שהגמרא (יומא דף פ.) אומרת שאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצה שהוא אוכל הנאכל בבת אחת, והרי האכילה בבית הבליעה היא אחרי הלעיסה שהיא ממעכת את כל החללים שבמאכל, אם כן ברור שאין מתחשבים באויר שניפח את המאכלים. ויסוד הדברים כתב **ה'תרומת הדשן'** (סימן קל"ט) בשם 'המרדכי' והביאו ה'מגן אברהם' (סימן תע"ה סק"ד), בדין אכילת כזיתים של מצה ומרור בליל פסח בבת אחת, וזה לשונו: כשהוא מגיע לבית הבליעה מרוסק הוא ולכך מחזיק כולי האי. ויוצא לדבריו שהשיעור נמדד בבית הבליעה כשהוא מרוסק. לפי זה אפילו אם יאכל לחמניה במשקל כ-30 גרם

[כפי שכתב בשו"ת 'יביע אומר' המובא לקמן], שהנפח שלה יותר גדול מכותבת הגסה, מכל מקום היות ועל ידי הלעיסה מתמעכים החללים מתמעט נפחה משיעור כותבת הגסה, על כן ניתן לשער המאכלים בשיעור של משקל.

סיבה נוספת שמחשבים לפי משקל: כיון דשיעור אכילה ביום כפור תלוי ביתובא דעתא, לכן לא חשבינן המאכל לפי נפח אלא לפי משקל המאכל.

הוראות למעשה מגדולי הדורות

הוראת המהרי"ץ אב"ד סאבין

בספר 'בית שאול' (עמוד מ"ח אות ו) כתב 'המהרי"ץ' (מגדולי הפוסקים ברוסיה), שיעור ככותבת הוא שלוש לוט [לוט רוסי משקלו 12.797 גרם, ושלוש לוט משקלם 38.3 גרם], ובהערות כתב "אף על פי ששיעור כזית חשבונו לפי נפח, בשיעור כותבת ביום כפור כיון דתלוי ביתובא דעתא מסתמא לא חשבינן מה שמתגדל, על כן משערים במשקל ג' לוט שהוא שתי שליש ביצה".

הוראת הרב מבריסק הגרי"ז סאלאוויציק

בספר **'חידושי מרן רי"ז הלוי'** (בפ"ב מהלכות שביתת עשור הל"ח), כתב בשם אביו הגר"ח מבריסק שלחולה מסוכן נותנים לאכול בלי שיעור, ורק לחולה שאם לא יאכל יגיע למצב של סכנה נותנים לו בשיעורים. שמעתי מאמו"ר הרה"ג משה צבי זצ"ל שפגש את ד"ר אהרונוב שהיה הרופא של הרב מבריסק, וסיפר לו ששאל את הגרי"ז כיצד לנהוג לתת לחולים שיעורים ביום כפור, וענה לו שישאל את הגאון רבי חיים נאה שהוא המורה הוראה שלנו, וכפי שיפסוק כן יעשה. וכן סיפר לי הרה"ג רבי שלמה ברעוודה זצ"ל שהרב מבריסק אמר לו שכל שאלותיו בהלכה יפנה אל הגאון רבי חיים נאה.

הוראת ה'חזון איש'

ה'חזו"א' או"ח סימן ל"ט סוף אות ט"ו כתב: "כל מה שכתבנו אינו אלא להחמיר, אבל במקום ששיעור רבותינו האחרונים ז"ל הוא קולא בדאורייתא, ראוי להיות מיראי הוראה ולהחמיר, וכן ראיתי שהיה המנהג להחמיר בשיעור יוה"כ אם לפי מצב החולה היה מספיק.

בספר **'פאר הדור'** תולדות ה'חזון איש' (ח"ב עמוד רי"ב) כתב: "שיעור מאכל ביום הכפורים לחולה שיש בו סכנה, פחות מככותבת **32-30 גרם** בכל 9 דקות", וראה שם (עמוד רי"ח), כמה עובדות שהחזון איש בעצמו נתן לחולים לאכול ביום כיפור כשיעור הזה, לרבי שלמה יוסף גנחובסקי. וכן נסע במיוחד בערב יום כיפור

לבית החולים 'אסותא' בתל אביב לבקר את חבר הכנסת ר' שלמה לורנץ שהיה חולה מסוכן וחשש שירצה לצום אשר על כן בא להורות לו שיאכל בשיעורים, ויקיים גם את המצוה של ועשית ככל אשר יורוך.

שמעתי מהגאון רבי אליקים שלזינגר שליט"א ראש ישיבת 'הרמה' בלונדון, שאשתו ילדה בז' בתשרי בבוקר, וה'חזון איש' הורה לו שתתחיל לאכול בשיעורים מיד בכניסת יום כפור כל עוד שהיא בתוך ג' ימים מעת לעת, כדי שלא תצטרך לאכול לאחר מכן.

הוראת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך

בספר **'נשמת אברהם'** אורח חיים תרי"ב כתב: "ישבתי כמה פעמים עם **הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך** לפסוק לחולים הזקוקים לאכול בשיעורים ביום כיפור, והורה שיכולים לאכול עד 30 גרם, ושאלתי אותו במפורש על גרם או על סמ"ק, ורבי שלמה זלמן ענה לי שיום כיפור תלוי בעיניתם את נפשותיכם, ועד **30 גרם** עדיין יש עינוי, **ושזו היא ההוראה המקובלת אצל גדולי המורים מדורי דורות ואין לזוז ממנה"**, ראוי לציין כי מחבר הספר משמש כרופא.

כמו כן סיפר לי אחד הרבנים בלונדון שאשתו היתה צריכה לאכול בשיעורים ושאל את הגאון רבי שלמה זלמן מה לעשות, וענה לו שתאכל **ביסקויטים 30 גרם.**

הוראת הראשון לציון הגאון רבי עובדיה יוסף

בספר **'ילקוט יוסף'** (הלכות יו"כ עמוד תע"א) כתב: שיעור האוכלים לחולה הוא ככותבת הגסה 2/3 ביצה שמשקלה 18 דרהם, ולמעשה נוהגים לתת לחולה או ליולדת לאכול כשיעור **30 גרם לחמניה עם ליפתן,** ושתיה 40 גרם, והביא שכן כתב בשו"ת **'יביע אומר'** חלק י סימן ל"ט.

בספר **'אוצר הלכה'** (להרה"ג אברהם צבי פריעדמאן דומ"ץ גאלאנטא הלכות יום כפור סימן ד אות ה) כתב: "שיעור אכילה יש להחמיר בשיעור הקטן וככותבת היא מעט יותר מאונץ אחד 30 גרם, ובשיעור שתיה שמשערים ב-1.4 אונץ 40 גרם", (והביא שכן כתב גם בקובץ מבית לוי ח"ו דף ט"ז).

בספר **'תורת היולדת'** (להגר"י זילברשטיין פרק נ"ב) כתב: "אכילה פחות מכשיעור ביום כיפור **30 גרם".**

בספר **'שו"ע המקוצר'** (הגר"י רצאבי עמוד ר"ג), כתב שיעור ביצה 56 גרם, ושיעור ככותבת **38 גרם.**

בספר **'עלי עשור'** להרה"ג רבי שלמה מילר (פ"ב ה"א משביתת עשור) כתב: ככותבת הגסה בגרם הוא בין 33.3 גרם עד 48 גרם, ולענין שתיה בין 40 ל-42 גרם.

שיעור מלא לוגמיו באדם גדול

שיעור להשקות החולה בבת אחת הוא קצת פחות ממלא לוגמיו של החולה עצמו, וכדי לדעת שיעור זה ימלא החולה פיו מים בערב יום כפור בחלל הפה כמה שאפשר לו, ויפלוט המים לתוך כלי, ומעט פחות מחצים יכולים להשקותו בבת אחת מכל מיני משקים. [ועיין בספר שיעורי תורה סימן ג' הערה ל"ג]

שיעור מלוא לוגמיו באדם בינוני

כתב **ה'בית יוסף'** (סימן תרי"ח) בשם **'הגהות מיימוניות'** בשם **ה'סמ"ק'** שיש לתת לחולה לשתות ביום הכפורים **חצי רביעית.**

הוראת הפוסקים בדורות הקודמים באדם בינוני

ה'מהרי"ץ' אב"ד סאבין ברוסיה, כתב בספר **'בית שאול', שיעור שתיה** לתת לחולה 40 גרם מים, **וה'חזו"א'** כתב לתת כ-40 גרם, וכן הוא הוראת **בעל 'שבט הלוי', הגאון רבי שמואל ואזנר זצ"ל,** (קובץ מבית לוי תשרי תשנ"ג עמוד ט"ו).

רבי **חיים פאלאג'י** בספר **'רוח חיים'** (סימן תרי"ח סק"ג) וה'**כף החיים'** שם, כתבו לתת לחולה כ-42 גרם מים, וכן פסק הגאון **רבי חיים נאה והוסיף דבשאר משקין מודדים בכלי המחזקת 42 גרם מים.**

בספר **'שיעורי תורה'** כתב: לשיטת **הרמב"ם רביעית היא משקל 27 דרהם 86 גרם** ומשקל הביצה **57.6 גרם, וכן הוא משקל הביצה הבינונית כיום,** לשיטת **הגאונים הרביעית 84 גרם ומשקל הביצה 56 גרם, וחצי משיעור רביעית לגאונים הוא 42 גרם מים.**

יוצא מדברי הפוסקים שכתבו ששיעור שתיה ביום כפור לחולה בינוני הוא **40-42 גרם מים,** דסוברים שמשקל ביצה הוא **56-57 גרם,** וזו ראיה נפלאה שרביעית היא **86 גרם** כמנין **'כוס',** ועיין בספר **'שיעורי תורה'** סימן ג' אות י"ד שביאר זאת בהרחבה.

קונטרס זה מוקדש
לעילוי נשמת אמנו האשה החשובה
מגזע תרשישים המהר"ל מפראג, מהר"ם פאדוה, התבואות שור,
הסמיכת חכמים, החכם צבי, רבי וואלף קיצס, רבי אלימלך מליזענסק
מרת **דינה נאה** ע"ה הכ"מ
בת הרה"ח רבי יצחק משה שיף ז"ל
מעיה"ק טבריה
ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת
הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ
מוה"ר מרדכי צבי סאפרין זצ"ל

נדבת תלמידו מ"מ הלוי שי'

לעילוי נשמת
ביטי ביילא בת הר"ר שמעון ע"ה
נפטרה ר"ח ניסן תשע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת
ר' אברהם ב"ר יחזקאל ז"ל
נלב"ע ו' בסיון
ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת
ר' יעקב בהר"ר משה יוסף פרידמן ז"ל
ורעיתו מרת אסתר רבקה בהר"ר יצחק ע"ה
הרב אפרים הכהן בן הרה"ג יצחק אריה ז"ל
ורעיתו מרת חיה שרה בת הרה"ג מאיר ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מכון מסורת ירושלים ושיעוריה

אברהם חיים נאה
השילוח 33 חיפה
0527645441

מנחם נאה
19 holmfield ave
NW4 2LP LONDON
nae45441@okmail.co.il

ידידינו הנכבד

גם אתה יכול להיות שותף במפעלנו
להחזרת עטרה ליושנה,
מנהג ירושלים בשיעורים
מיסודו של הגאון האדיר החסיד המפורסם
רבי **אברהם חיים נאה** זצ"ל

ניתן להשיג במערכת:
ספר קצות השולחן - הערות למעשה
קונטרס מסורת משקל הדרהם
קונטרס תשובת המשקל למשקל הדרהם
קונטרס גודל הגריס לשיטת אדמו"ר הזקן

בקרוב ייצאו לאור: **קונטרס אורך האמה והטפח,**
קונטרס משקל הדינר, קונטרס שיעור כזית
וקונטרס שיעור פדיון הבן